

"זנות ואמהות"

סיכום יום עיון שהתקיים באוניברסיטת תל אביב בתאריך 23.6.2010.

פרופ' עינת פלד, ביה"ס לעבודה סוציאלית

"זנות ואמהות מנק' מבט תיאורטיות"

פרופ' פלד בחנה איך אנחנו תופסות את ה**חיבור** בין זנות ואמהות- מה מעצב את התפיסות שלנו ביחס לכל אחד מהמושגים? היא מצאה שלושה דיאלוגים בין ההבניות החברתיות של זנות ואמהות:

1. קונפליקט-

* מיתוס האימהות שעוצב לאורך השנים רואה באימהות את המימוש של הנשיות. ה"אם האידיאלית" היא סמל לערכים המקודשים בחברה; הקרבה, מסירות, חינוך וטיפוח. מולה עומדת ה"זונה" בעלת קשת המשמעויות השליליות; פריצות, חטא, טומאה, השפלה, זו שולווה אליה קלון חברתי הפוך לכבוד החברתי שולווה לאמהות.

* תפיסת המיניות- המיניות האימהית כמעט ואינה קיימת (מריה) בעוד זו של האישה בזנות בוטה.

תפיסות אלו הינן מהותניות ואינן מאפשרות למצבים של זנות ואמהות להתקיים בכפיפה אחת; זונה היא זונה, אמא היא אמא.

2. זנות ואמהות כמצבים משלימים

הדת, המשפט, התרבות, האקדמיה, המערכת הפוליטיות מחזקות את התפקיד החברתי האימהי של נשים. כדי להיחשב לאם בעלת מסוגלות הורית יש דרישה לנוכחות קבועה, דמות הזדהות חיובית ועוד. תפיסות פונקציונליסטיות מאפשרות להכיל את האם בזנות בראייתן את הזנות כמאפשרת לתא המשפחתי לשרוד. אף תפיסות ליברליות מאפשרות הכלה כזו בראייתן את הזנות כמעידה על חופש בחירה נשי ועל עצמאות כלכלית נשית.

3. דמיון

נק' מבט פמיניסטית ביקורתית רואה דיכוי וניצול הן בזנות והן באמהות: גברים שולטים במיניות האישה, מגדירים אותה, ומבנים נשים כנגישות מינית- הן בתור רעיות והן בתור זונות.

ביחס לזנות, המיניות תחת הפטריארכיה מתקשרת עם כוח ושליטה כך שהזנות אלימה. ככל שהאישה חלשה יותר, כך גובר הסיכוי שמיניותה תנוצל, והיות שיש נשים רבות שנוצלו בילדותן והן נטולות משאבים כלכליים לא פלא שיש נשים רבות בזנות.

ביחס לאמהות, הפמיניזם הרדיקלי חושף את הכוונת הנשים לתפקיד זה כתפקידן העיקרי, תוך התעלמות מרצונותיהן.

על פי העמדה הרדיקלית, אין בחירה בשני המצבים, וגם אם יש, בחירה זו מושפעת מהכוונה פטריארכלית. בשני המצבים האישה היא אובייקט לסיפוק צרכי האחר ונמדדת כך- ולא כאדם (אישה) במלוא מובן המילה.

ריטה חייקין, 'אישה לאישה'

אמהות וזנות בראי ההגירה ממזרח אירופה

ריטה חייקין סיפרה על מחקר שהתחילה לפני כשנה עם חנה ספרן. הן התמקדו בשמונה נשים עולות חדשות מבריה"מ לשעבר, ללא בעיות מעמד, משוקמות מזנות.

רקע: עד לשנת 1991, בריה"מ הייתה מעצמה המורכבת מ-15 מועצות עם שלטון מקומי חלקי, והכתבת מדיניות מרוסיה. לפני הפירוק היה מערך חינוך חינוך מהגן ועד להשכלה הגבוהה, כולל חוגים; נשים חויבו לצאת לחופשת לידה; היה מבנה משפחתי מקובל; ה"אגני" בוטל לטובת החברה. ההשפעות של תפיסת עולם זו כל כך חזקות שהן נוכחות גם 20 שנה לאחר הפירוק. ההתפרקות גרמה לאבטלה, קריסת מעגלי תמיכה ורווחה משפחתיים, עליית גורמים עבריינים, פתיחת גבולות וחלחול תרבות מערבית.

הנחת המחקר: הנשים הגיעו לזנות משיקולים כלכליים ולא כתוצאה מהתעללות מינית בעבר או בהווה.

בפועל: המאפיינים המשותפים של הנשים המהגרות במעגל הזנות הם:

- רקע של אלימות מינית (אונס, גילוי עריות);
- אי ידיעת השפה ואי אמון בממסד;
- קליטה לוקה בארץ עד הידרדרות לזנות

(ריטה חילקה דיסק של המחקר- עותקים אצל מרים ואביטל)

ענת גור, פסיכותרפיסטית

אמהות בזנות – סיכונים, אתגרים וטיפול

בזנות רווחות הריונות, הפלות ואימוץ. רוב הנשים בזנות (70%) יולדות במהלך הניצול לזנות. הילדים נמצאים בסיכון גבוה על רקע אורח חיי האם שאינה יכולה לטפל בהם (הכוונה יותר לנשים בזנות רחוב המכורות בסמים). הילדות מהוות מקור לבושה, כאב ואשמה, אך גם לכוח ולתקווה.

הריון- עבודה בזנות במהלך הריון הוא חלק בלתי נפרד מהחיים בזנות; הנשים חייבות להמשיך עד הלידה ממש, תוך קושי עצום.

ילדים שנולדו כתוצאה מזנות- נושא כאוב ביותר ולא מדובר, גם לא בקרב הנשים המחלימות מזנות. קיימים מיתוסים ונרטיבים מוסכמים, בקרב בנשים והסרסורים, במטרה לטשטש את הכאב הכרוך בהכרה כי האב הוא טפיל זנות שניצל את האם. האישה לא יודעת מי האב, ומראה הילדה מזכיר לה את הזנות.

ילדים שנלקחו לאימוץ- חוויה קשה וטראומטית בחיי הנשים בזמן הזנות ולאחריה. הילדות ממשיכות להיות חלק בלתי נפרד מחיי האם, על אף שבפועל אין לה כל קשר איתן.

ילדות הנשים בזנות- נתונות בסיכון גבוה להעברה בין דורית של פגיעות מיניות בילדות, עדים לאלומות כלפי אימם.

הוצגה עדות מצולמת קשה ביותר של שתי נשים אמריקאיות שהיו בזנות, בתה של אחת הוכתה למוות בידי לקוח, השנייה הצליחה למנוע דור רביעי לזנות בעזרת מועצה לחלופות לזנות.

כשל במסוגלות ההורית- העיסוק בזנות והסמים לא מאפשרים לנשים להיות אמהות טובות דיין. הכשל במסוגלות ההורית נובע מחוסר במודל פנימי של אמהות ולא כתוצאה ממשבר זמני; מי שעברה ילדות כאוטית ומלווה בטרואמות מינות, נפשיות ופיזיות חסרה מודלים של הורות טובה שמופנמים בתוכה. הפרעת PTSD (ואף CPTSD) כוללת חוסר אמון בסיסי, דיכאון, פגיעה עצמית, נטייה לקרבנות חוזרת ועוד. קיים קושי בבניית אינטימיות עם הילד כי זה המקום המסוכן בו חלה ההתעללות. כן קיים קושי בהצבת גבולות. אתגרים- הבנת הסיכונים מחייבת מודל טיפול רב ממדי- שיקום האם, טיפול בילדים ושיקום הקשר אם-ילדה. הנחת היסוד היא כי דווקא בשם "טובת הילדה" עדיף לשקם את האם מלהוציא את הילד מחזקתה. חינוך להורות מגדיל את תחושת היכולת של האמהות. פרויקט "אמהות אסירות וילדיהן" פועל משנת 1995 וזוכה להצלחה רבה.

אסנת, אישה משוקמת מזנות, שיתפה בסיפורה האישי הקשה.

טל לוי רוטברג, מרפאת לוינסקי

מחקר- כיצד תופסות פקידות סעד לחוק הנוער אמהות בזנות?

שיטת המחקר: מתודולוגיה איכותנית-נטורליסטית. ראיונות עומק עם חמש נשים. תפיסות לגבי הזנות: בתחילה נתפסה הזנות כ"תחתית של התחתית", ועלו בקרב בנשים השאלות- האם זנות היא מבחירה? עד כמה היא מסוכנת לעוסקת בה? במשך הזמן חלה שבירת סטריאוטיפים בעקבות היכרות אישית עם נשים בזנות. חלק זה בראיונות התנהל בתחושה כבדה והיה מלא שתיקות. תפיסות לגבי אימהות: בתחילה נתפסה האמהות כאחריות לצרכיו הפיזיים והרגשיים של הילד. במשך הזמן התחברו הנשים למצוקה, אובדן הכוחות והתסכולים שהם חלק מהאמהות. חלק זה בראיונות התנהל באווירה טובה, תוך חיבור רגשי לנושא. תפיסות כלפי אמהות וזנות: הנחת העבודה המקצועית המשותפת לכל המרואיינות היא שזנות לא בהכרח מהווה בעיה, רק אם הילדה חשופה אליה ותפקודה היום-יומי נפגע. האישה והזנות אינן מעניינות את פקידת הסעד, אלא רק הילד. יש עידוד להפרדה בין האימהות לזנות, אך המפגש עורר סימני שאלה-

1. מה מחיר ההפרדה הנדרשת הזו בין זנות ואמהות?
ההפרדה תובעת מהאם ניתוק רגשי שמתנגש עם הדרישה להקשבה ולפניות רגשית לילדה. ההפרדה מהווה מחסום לקיום שיח עם האמהות על הזנות.
2. האם הפרדה בין הזנות לאמהות אפשרית?
לא- הילד חשוף להערות פוגעניות מהסביבה, תלוי באמא אשר נתונה בסכנות רבות, והזנות מהווה מקור לצרכיו הפיזיים.
3. מה עושות עם הכאב?
הכאב של האם והמודעות לכך שלקיחת הילדה יכולה להיות הקש ששובר את האישה אינם עומדים לנגד עיני פקידות הסעד, אלא הילדה. יחד עם זאת, החיבור לכאב הנשים מעורר רצון עז לפעול.

ליאורה שרעבי, רכזת חוק הנוער בלוד

העובדות הסוציאליות לא שואלות על זנות כדי לא לפגוע בנשים, ואלו מצידן לא אומרות כלום מחשש שייקחו להן את הילדות. כדי להראות שהן אמהות טובות הן אומרות 'אני לא נרקומנית ולא זונה'. ליאורה חושבת שיש להנחות את העובדות סוציאליות כן לשאול. ביאטריס רוזן מ'אופק נשי' שואלת האם כל אישה בזנות שהיא אם צריכה להיחשד כמסוכנת לילד, האם יש חובת דיווח? תשובת ליאורה היא שכל מקרה נבחן לגופו.

פאנל "קולות מקצועיים"

שרה כץ, פקידת סעד לחוק הנוער בחיפה

נעמה ריבלין, מנהלת 'סלעית'

מירב לברון, רכזת הדרכה לא/נשי מקצוע במרכז הסיוע לנפגעות תקיפה מינית בתל אביב

יעל גור, מנהלת מרפאת לוינסקי

רב-כלאי עידית זוהר, ראש תחום עו"ס בשב"ס, נווה תרצה

רני חלאבי, רכזת שטח במרפאת לוינסקי

דיון סוער עם הקהל, בו הנשים בארגונים והנשים בזנות דיברו בגנות הוצאת ילדות מהבית (כפי שציינה נעמה ריבלין) - פעמים רבות הנשים בזנות עצמן הוצאו מהבית והן הוכחה לכך שזה לא תמיד עובד), בעוד פקידות הסעד טענו כי הנשים בזנות אינן משתפות פעולה וכי הילדים לא מוצאים מהבית כל כך מהר. רני חלאבי אמרה שלא ניתן להפריד בין טובת האם לטובת הילד ודיברה על הצורך במסגרות לאימהות וילדים, כדוגמת "שבתאי לוי" ו"אילנות".